

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Det christelige, aandelige og evige Liv [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 10. artikel]”

ved Anders Holm

Indhold

- 1 Oversigt over artiklerne i Kirkelig Samler
- 2 Indhold
- 3 Anden udgave
- 4 Anvendt litteratur

1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*

“Det christelige, aandelige og evige Liv” er den tiende af 21 artikler, som Grundtvig skrev i *Kirkelig Samler* i årene 1855-1861. En oversigt over disse vises nedenfor, og indledningen til hver af dem fås ved at klikke på de respektive links.

[“Om vor tredie Troes-Artikel”](#)

[“Om den Christelige Børnelærdom”](#)

[“Den Christelige Daabspagt”](#)

[“Herrens Bøn ‘Fadervor.’”](#)

[“Det Ny Testamentes Christendom!”](#)

[“Forsagelsen i Daabs-Pagten”](#)

[“Den apostelige Troes-Bekjendelse i den christelige Daabspagt”](#)

[“De syv Sakramenter”](#)

[“De christelige Livstegn”](#)

“Det christelige, aandelige og evige Liv”

[“Det medfødte og det gienfødte Menneskeliv”](#)

[“Ordet og Troen efter Christi egen Lærdom”](#)

[“Det christelige Ægteskab”](#)

[“Tro og Haab og Kjærlighed”](#)

[“Den guddommelige Treenighed”](#)

[“Skriftemaal og Altergang”](#)

[“Præste-Frihed i Folke-Kirken”](#)

[“Den christne Tro og den christelige Lærdom”](#)

[“Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de Christne”](#)

[“Hænderne og Røsten i Rom og Jerusalem”](#)

[“Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden”](#)

2 Indhold

“Det christelige, aandelige og evige Liv”, der udkom i maj 1857, forbinder sig tematisk til de foregående artikler, idet Grundtvig fortsætter den udredning af gudsordets virkninger i mennesket, han indledte med artiklen om de syv sakramenter (se [oversigten i afsnit 1](#)). Med udgangspunkt i Kierkegaards anklage mod folkekirken, at Kristi efterfølgelse ikke praktiseres, giver Grundtvig udtryk for, at det er vanskeligt at pege på det kristelige, åndelige og evige liv, men at det ligger i sagens natur, at det kristelige og åndelige er usynligt og som sådant ikke ligefremt til at beskrive.

Grundtvig begynder artiklen med at give udtryk for vanskeligheden ved at skrive om det virkelige liv, der udspiller sig for øjnene af ham og menigheden uden at blive misforstået. Endnu vanskeligere er det at tro på kristne, når de skriver om de himmelske ting. Af den grund er det et stort under, at nogen overhovedet kan og vil tale og skrive om det kristelige, åndelige og evige liv, som intet menneske genkendeligt gennemfører, og som kun et eneste menneske genkendeligt har gennemført, nemlig Jesus Kristus (97).

Uklarheden udnyttede Søren Kierkegaard, mener Grundtvig, til (under sin kirkekamp 1854-1855) at beskrive den kirkelige praksis som en narrestreg, hvor “vi saakaldte Præster” (97) indbildte folk, at blot de deltog i det gudstjenestelige liv, så tog de del “i det christelige, aandelige og evige Liv, som Vorherre *Jesus Christus* havde ført paa Jorden og lovet at dele med alle sine troe Efterfølgere evindeligt” (98). Men når

Kierkegaard således ud fra sin læsning af Det Nye Testamente ville påstå, at der slet ikke findes kristeligt og åndeligt liv på jorden, da gælder det ifølge Grundtvig om “at vise Verden, at der findes dog et saadant Liv paa Jorden, skjøndt det unægtelig har længe været *skjult*, eller dog kun meget svagt og vanskeligt at kjende” (98).

Hvad der kan gøres med pennen for at løse en sådan “mageløs *Livs-Opgave*” (98), er imidlertid kun meget lidt, konstaterer Grundtvig. Når ikke engang Herrens apostle rigtigt lykkedes med det, ville det da også være sært, hvis vi kunne. Ikke desto mindre må det gælde, at ligesom apostelskriften kunne være en sandfærdig beskrivelse af såvel Jesu Kristi eget liv såvel som det kristelige liv hos penneførerne i datidens menighed og dertil en spådom om fremtiden, kan vores skrift være det i dag og dermed være nyttig og oplysende for levende kristne. Grundtvig giver udtryk for, at han i nu snart en menneskealder har benyttet sin pen så godt, som han kunne, med dette mål for øje. Især må det fremhæves, at han har skrevet om, at det er ved Herrens mundsord, som det lyder ved dåben efter hans egen indstiftelse, at hans ånd og livskraft gives og hans åndelige liv genfødes i menigheden (98-100).

Grundtvig konstaterer, at det heller ikke har vist sig, at nytten af hans oplysninger har haft det omfang, han kunne have ønsket sig. Men i kraft af de vanskeligheder, det kristelige liv har haft med at udbrede sig, har han heller ikke ventet, at han ville være i stand til at nå det ønskede mål. Han håber ikke desto mindre, at han med sin korte beskrivelse af de kristelige livstegn i den foregående afhandling har forberedt en fremadskridende oplysning af den “christelige Livs-Sag” (101), som man hidtil har manglet. Ja, Grundtvig indrømmer ligefrem, at han selv “smertelig” har savnet den kristelige livsoplysning om bekendelsen, forkyndelsen og lovsangen som de tre kristelige livstegn, når han arbejdede på at efterspore det kristelige liv hos sig selv og menigheden. Især når han skulle forsvare Kristus mod den beskyldning, at det kristelige liv, som kristne lever i kraft af væksten i Frelseren gennem sakramenterne, var uddødt og ikke kunne udvikle sig i menigheden (100-101).

Grundtvig mener dog, at det til trods for opdagelsen af de kristelige livstegn vedblivende er vanskeligt at pege på det åndelige og kristelige liv. Det skyldes bl.a. at livstegnene ikke er ligefrem synlige, idet de “*kun er Ord og ikke Handling*” (102). Det følger imidlertid af ordenes og livstegnenes forhold til åndens usynlighed, at det må være sådan. Livstegnene kan dog formidle det usynlige åndelige gennem det i “Øret *hørlige* og i Hjertet *følelige*” (102). Handlinger derimod afspejler kun på en dunkel måde forholdet til den usynlige ånd. Som eksempel anfører Grundtvig, at man godt kan tænke sig, at man, som Paulus siger i 1 Kor 13,3, giver til de fattige og overgiver sit legeme til bålet (formentlig en kritisk allusion til et billede, Kierkegaard havde brugt i sin kritik af kirken) uden at have kristelig kærlighed. Selv de “klareste saakaldte *Kiærligheds-Gierninger* kan kun blive christelige Livstegn i klar Forbindelse med den *christne Bekiendelse* og den *christelige Lovsang*” (103).

I artiklens anden halvdel vender Grundtvig sig på den baggrund mod det kristelige liv, som foregår i det skjulte, nemlig som genfødsel, helliggørelse, vækst osv. Han peger på, at kristne i det nærværende liv er meget langt fra at kunne tyde det kristelige liv og dets udvikling, men fremfører, at heri er der egentlig en vis beroligelse. Til at udfolde

det bruger han en analogi fra menneskelivet: Som den yngre dreng, der ser sin voksne bror, må vi erkende, at vi kun er langt fra målet i kristelig forstand og må udvikle os efterhånden. Forskellen er, at hvor vi i det almindelige menneskeliv aldrig forstår mere, end vi har oplevet, er der dog på det kristelige livs vej et andet lys, nemlig Kristus. Kristus er det sande verdens lys (Joh 8,12). Det er dog vigtigt at gøre sig klart, understreger Grundtvig med en reference tilbage til artiklen om forsagelsen i dåbspagten, at væksten mod Kristuslighed er afhængig af, at mennesket forsager djævelen.

I artiklens sidste del giver Grundtvig en redegørelse for det nye liv i Kristus. Her griber han kritisk fat i tre forhold. For det første den uklarhed, som råder i denne sag. For det andet miskendelsen af det naturlige menneskeliv. For det tredje de misgreb, der har præget kristnes forsøg på at leve dette nye liv. Uklarheden skyldes, at det nye liv, som det siges i 2 Kor 5,7, er et indre liv i troen eller et *“poetisk Liv”* eller et *“Phantasi-Liv”* (108), men derfor ikke uvirkeligt. Han giver dog udtryk for, at uklarheden først vil kunne hæves i fremtiden i Guds rige, hvor det indre trosliv har gennemløbet væksten frem mod fuldendelse, og det indre og det ydre gennemtrænger hinanden. Miskendelsen af det naturlige menneskeliv er den romersk-katolske kirke og den lutherske ortodoksi enige om, al den stund begge går ud fra den grundantagelse, at det nye menneske betyder det gamle menneskes død. For at eksemplificere sin pointe polemiserer Grundtvig mod sin gamle kampfælle Andreas Rudelbach samt mod vækkelseslederen Anders Larsen fra Fyn, der havde været i strid med den grundtvigske præst Mads Melbye. Som eksempler på kristne, der har grebet fejl i forsøget på at leve det nye liv i Kristus, nævner Grundtvig mystikere og teologer, der har taget udgangspunkt i loven frem for dåbsnåden (104-114).

3 Anden udgave

I 1868 udkom “Det christelige, aandelige og evige Liv” og de øvrige artikler fra *Kirkelig Samler* i den samlede bogudgave, *Den christelige Børnelærdom*, kaldet “Anden Udgave”. En generel indledning til andenudgaven kan tilgås ved at klikke [her](#).

4 Anvendt litteratur

- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter “Kirkelig Samler”*. København.